

بررسی تاثیر آموزش تنظیم خانواده از طریق مطالعه جزوه آموزشی میزان آگاهی زنان شهر اردبیل

لی زاده^۱، دکتر منوچهر براک^۲، دکتر مهرداد میرزاحیمی^۳، اسماعیل ولی زاده

چکیده

زمینه و هدف: افزایش جمعیت و رشد بی رویه آن یکی از مشکلات اساسی کشورمان می باشد و ترویج استفاده از وسایل تنظیم خانواده نقش بسزایی ناهش آن دارد. نتایج مطالعات انجام شده در کشور تاثیر آموزش را در کاربرد روش ها و وسایل تنظیم خانواده نشان می دهند. هدف از این مطالعه، میزان آگاهی زنان - و شش مراکز بهداشتی، درمانی شهر اردبیل قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی بوده است.

روش کار: نمونه مورد مطالعه در این پژوهش ۱۳۸ نفر از مادران واجد شرایط - ن مراکز بهداشتی، درمانی شهر اردبیل بوده اند، که از بین چهارده مرکز بهداشتی، درمانی - ورت تصادفی ساده و از هر ده با حداقل سواد سیکل (راهنمایی) انتخاب شده بودند. این - ورت می و آینده نگر از بررسی متون، تدوین جزوه آموزشی و ارا جزوات ، مادران واجد شرایط و تکمیل توسط آنها قبل و بعد از مطالعه در فاصله زمانی - ی - ت خرداد انجام شده است.

ن اشتغال مادر استفاده از وسایل - بم خانواده ارتباط معنی دار مشاهده نگردید. آزمون مک نیمار و t-test نشان دادند آموزش های ارا شده در زمینه نحوه شروع استفاده از قرص های ضدبارداری نحوه - هی در مصرف رص های ضدبارداری، اقدام هنگام فراموشی صرف رص ارجح بودن و ش وازکتومی تزریق آمبولهای ضدبارداری و طول اثر IUD قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی اختلاف معنی دار آماری وجود داشت.

نتیجه گیری: آموزش در ارتقای سطح آگاهی جامعه مورد پژوهش تاثیر قابل توجهی داشته و در نتیجه در بهبود ان در زمینه تنظیم خانواده موثر است، بنابراین توصیه می شود مقوله آموزش زنان در این زمینه جدی گرفته شود.

واژه های کلیدی: آگاهی، زنان، روش های - بم خانواده

۱- مولف مسئول: مربی آموزش بهداشت دانشکده پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲ و ۳- استاد یار اطفال دانشکده پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۴- مربی زبان دانشگاه پیام نور اردبیل

های م خانواده و

بعباری میزان ه- اثر بخشی (cost-effectiveness) برنامه‌ها را ارزیابی [ ] .
ف. اجرای این پژوهش پاسخ به این سؤال بود که آ پژوه آموزش در افزایش آگاهی زنان از وسایل و روش‌های م خانواده است؟

مواد و روش‌ها

را در این پژوهش ۱۳۱ نفر از مادران واجد شرایط - مراکز بهداشتی درمانی شهر اردبیل ل می‌دادند که از بین چهارده بهداشتی، درمانی، حورت تصادفی و از هر کدام ده سواد حداقل (راهنمایی) انتخاب شده بودند. این حورت کاربردی و آینده نگر از طریق بررسی متون، تدوین جزوه آموزشی و ارای جزوات مادران واجد شرایط و تکمیل امه توسط آنها از مطالعه و پس از گذشت یکماه از مطالعه در فاصله زمانی ی- خرداد ۱ انجام شده است و متغیرهایی مانند سواد، سن، اشتغال، میزان درآمد، تفاهم زوجین، آگاهی از وسایل تنظیم خانواده، اختلاف سن زن و شوهر، تعداد فرزندان و ... مد نظر بوده اند. در این بررسی مادران واجد شرایط (-) و شش مراکز بهداشتی و درمانی شهر اردبیل از توجیه ای که قبلا طراحی شده بود اقدام و آن را تحویل می‌دادند سپس جزوه آموزشی طراحی شده از قبل در مورد روش‌ها و وسایل م خانواده در اختیار آنان قرار می بعد از مطالعه آن بعد از یک ماه مجدداً بهداشتی و درمانی مربوطه مراجعه نموده و مشابه ، از آموزش ه اقدام

جهان در طول سده‌های متوالی با آهنگ کند و متناسب ع در دسترس رو ، افزایش بوده است ولی از آغاز انقلاب صنعتی با بهبود نسبی زندگی و اقدامات مربوط بهسازی و ارتقاء آهنگ رشد جمعیت شتاب بیشتری خود گرفت. در نیمه دوم قرن داروهای ضد میکروبی و دستیابی وش‌های مفید در کنترل اکثر بیماری‌های واگیر، بهبود مراقبه‌های بهداشتی حتی در کشورهای در حال رشد اب ری [و] .

افزایش جمعیت اگر فراتر از امکانات

اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پیچیده شود که اثرات زیانبار آن در ابعاد مختلف غذا، وضعیت خانوار و بهداشت آموزش و پرورش، سکون، اشتغال، رشد بی رویه ینی شهرها، مشکلات اقتصادی، تغییر در توزیع آب و منابع ی، مشکلات ریست و ... مشاهده است [ ] .
رشد جمعیت ایران نیز در دو دهه اخیر چنان افزایش پیدا کرده که در مقطعی به رشد انفجاری رسیده است. اکنون ز پیامدهای این رشد سریع به نسوس است و در آینده ، تا مدت‌ها ادامه خواهد یافت. بنابراین لزوم اجرای های خانواده نیاز به مشارکت آگاهانه، داوطلبانه و فعال افراد، مسئولین ذیربط و خانواده دارد مشارکتی جز با آموزش آنهم در سطح کلان امکانپذیر . حال ه اینکه آموزش خود نیازمند شرایط سی از جمله ریزی نیروی انسانی‌ماهر، ابزار تجهیزات و وقت است . این برای سازمان‌های ذیربط مهم است که بدانند این آموزش ه اندازه می توانند در ارتقاء آگاهی افراد واجد شرایط در خصوص برورت اعمال

آگاهی مادران، خصوصاً ارجح بودن روش واکتومی قبل و بعد از آموزش % و % بوده است. آگاهی مادران بررسی ر خصوص اقدام هنگام فراموشی قرص و بعد از و % بوده است. در خصوص آگاهی زنان از طول اثر IUD و بعد از مطالعه جزوه آموزشی % و % گزارش شده است (جدول).

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی آگاهی زنان در مورد طول اثر آی یو دی قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی

قبل از مطالعه		بعد از مطالعه	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد

میزان آگاهی زنان در مورد فاصله تزریق آمپولهای ضد بارداری قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی به ترتیب % و % بود (جدول).

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی مربوط به آگاهی در مورد فاصله تزریق آمپولهای ضد بارداری توسط زنان بررسی قبل و بعد از

قبل از مطالعه		بعد از مطالعه	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد

بطور کلی نتایج قبل و بعد از آموزش با توجه به آزمون های مک نمار و T-test تاثیر آموزش را نشان دادند.

در این پژوهش، نه مورد بررسی از لحاظ میزان تحصیلات در گروه راهنمایی، دیپلم و تحصیلات دانشگاهی گروه بندی شده بودند که % % و % های مورد بررسی را شامل در بررسی رابطه اشتغال مادر و استفاده از وسایل بم خانواده پس گردید که % آزمودنی ها خانه دار و فقط % آنان بودند. در پاسخ زوجین در استفاده از روش های م خانواده و فرد تعیین کننده روش پیشگیری از بارداری % به وجود تفاهم تأکید ورزیدند و % آنان زنان % آنان شوهران و % آنان عوامل دیگری را بعنوان کننده انتخاب روش و وسایل پیشگیری از بارداری عنوان نمودند.

در بررسی میزان آگاهی های کننده در ناله در مورد روش های واده و مقایسه آگاهی قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی نشان دادند مادران بررسی در خصوص نحوه شروع استفاده از قرص بل از آموزش % و بعد از آموزش % آگاهی داشتند (جدول).

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی آگاهی از نحوه استفاده قرص توسط مادران قبل و بعد از مطالعه جزوه آموزشی

قبل از مطالعه		بعد از مطالعه	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد

این آگاهی در رابطه با نحوه دهی در صرف رص های مددی بل و بعد از آموزش به % و % بوده است و این آگاهی در رابطه با نحوه فاصله دهی در مصرف قرص های ۲۱ عددی قبل و بعد از آموزش به ترتیب % و % بوده است.

ضرورت دارد تا همچنان این روند استمرار داشته
[ ] .

مطالعه حاضر بیشترین منبع کسب اطلاعات خانم را پرسنل مراکز بهداشتی با ۹۱ مورد (۶٪) تشکیل می داد همانگونه که در مطالعه دیگری رشیدی نیز بیشترین منبع کسب اطلاعات را مراکز بهداشتی، درمانی با % میدانند. همچنین در مطالعه حاضر تلویزیون به عنوان منبع کسب اطلاعات مادران در مورد تنظیم خانواده فقط برای ۹ مورد (۶٪) مطرح بوده است که با نتایج مطالعه رشیدی با ۳/۵٪ همخوانی دارد [ ] . در ضمن در مطالعه حاضر ۲۲ مادر (۵۲٪) دارای تحصیلات دیپلم یا بالاتر بودند در حالیکه در مطالعه فوق فقط / % زنان مورد بررسی دارای مدرک دیپلم بوده اند و هیچکدام از آنان تحصیلات دانشگاهی نداشته اند [ ] .

در مطالعه حاضر نمونه مورد بررسی بیشترین استفاده را از قرص با ۵ مورد (۳۹٪) داشتند که با مطالعه رضانی و همکاران همخوانی دارد [ ] در مطالعه دیگری که بر روی ۲۰۰۰ زن در نیجریه انجام شده است شایعترین روش انتخابی زنان IUD (/ %) ذکر شده است [۱۱] . در مطالعه حاضر فقط (%) از نمونه مورد بررسی از IUD استفاده می کردند.

عباس زاده بزنی در مطالعه دیگری تحت عنوان «بررسی میزان تاثیر آموزش بهداشت بر آگاهی، نگرش و عملکرد کارگران مرد گروه صنعتی کفش ملی و بلا در زمینه تنظیم خانواده» به صورت گروه کنترل و شاهد تاثیر آموزش را در گروه آزمودنی با ($P < 0/0001$) بیان می کند که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد [ ] .

در این راستا با عنایت به نتایج بدست آمده پیشنهاد می شود نسبت به آموزش زنان شهری و روستایی متناسب با سطح سواد و خصوصیات فرهنگی آنان به شکلی مستمر اقدام شود تا شاهد کاهش بیش از پیش موالید در ایران باشیم.

نتایج بدست آمده در خصوص سؤال اصلی این بررسی دلالت بر افزایش میزان آگاهی مادران تحت بررسی در مواد، روش و وسایل تنظیم خانواده بعد از مطالعه جزوه آموزش با توجه به انجام آزمون های مک نیمار و t.test در زمینه استفاده از قرص، ارجحیت انجام واکتومی نسبت به توکتومی، تزریق آمپول ضدبارداری و استفاده از IUD دارد.

سیما قاسمی کپورچالی در مقاله ای تحت عنوان «بررسی تاثیر آموزش بهداشت در زمینه تنظیم خانواده بر آگاهی، نگرش و عملکرد زنان شاغل در کارخانجات منتخب سازمان صنایع تهران» تاثیر آموزش اشاره می کند که با نتایج این مطالعه نیز مطابقت دارد [ ] .

در مطالعه دیگری مهمترین متغیرهایی که در افزایش جمعیت مورد مطالعه مؤثر تشخیص داده شده اند، عدم آگاهی زنان در مورد تنظیم خانواده و وسایل پیشگیری از بارداری بوده است که در این مطالعه نیز با توجه به تاثیر آموزش، ضرورت استمرار آن احساس می شود [ ] .

در مطالعه جهانفر مشخص گردید که در دوران باروری زنان، بیماری های عارضه دار ناشی از عدم دسترسی به بهداشت باروری بسیار بیشتر و مهمتر از ابتلا به سل، عفونت های تنفسی و غیره است و امروزه در مقیاس جهانی ۳۶٪ از زنانی که در سنین باروری هستند از بیماری ها و مشکلات عدم دسترسی به بهداشت باروری رنج می برند. لذا اهمیت آموزش در رفع مشکلات یادشده مشخص می شود [ ] .

در مطالعه ملک افصلی و همکاران بر اساس تحقیق انجام شده در وزارت بهداشت، بر ارایه آموزش بهداشت در زمینه تنظیم خانواده تاکید فراوان شده است که در همین راستا نیز این مطالعه انجام شده و

تشکر و قدردانی

این طرح با هزینه دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام شده است بدینوسیله از زحمات معاونت پژوهشی دانشگاه تشکر و قدردانی می گردد. از زحمات دکتر مهدی صمدزاده و آید.

- پارک جی ای. درسنامه پزشکی پیشگیری اجتماعی، ترجمه شجاعی تهرانی، حسین، جلد اول، انتشارات سماط، سال انتشار ۱۲، صفحات
- بانفر محمد. جمعیت و تنظیم خانواده، انتشارات دهخدا، سال انتشار ۱۳۱، صفحات
- ۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جزوه آموزشی در مورد روش های تنظیم خانواده، سال انتشار ۱۱، صفحات الی
- ۴- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، نشر صندوق جمعیت ملل متحد، سال انتشار ۱۳۱، صفحات الی
- ۵- قاسمی گپور چالی سیما. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش بهداشت، دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- سوری حمید. بررسی وضع موالید و مطالعه میزان آگاهی های زنان در مورد مسایل جمعیتی و تنظیم خانواده در اهواز، خلاصه مقالات دانشگاه علوم پزشکی اهواز، دفتر روابط دانشگاهی و امور بین الملل و سمینارهای معاونت پژوهشی، سال
- بانفر شایسته. مشکلات باروری در مقیاس جهانی، خلاصه مقالات همایش سراسری بهداشت باروری، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، سال
- ۸- ملک افضلی حسین. جمعیت و تنظیم خانواده در جمهوری اسلامی ایران، مجله نبض، شماره دوم، سال دوم،

- ۹- رشیدی سکینه، شاه حسینی زهره. بررسی عقاید و آگاهی زنان شهر ساری نسبت به کنترل موالید در سال ۷۵-۷۴، مجله شکیبا، دانشکده پرستاری و مامایی نسبیبه ساری، سال دوم، شماره ۳ و ۴، تابستان و پاییز صفحات
- ۱۰- رضائی یدا. . بررسی میزان آگاهی، نگرش و عملکرد مردان متأهل مناطق روستایی کاشان نسبت به روش های تنظیم خانواده در سال ۷۵، مجله طب و یه، شماره ۲۸، بهار ۱۳۱، صفحات -.

11- Colette B. Doctors Fear IUD Avoidance Internet, Health Scout news, 2002 Jan.